

Sedaj pa so ga posešli na dunajsko osrednje pokopališče, zagrebli v tujo zemljo daleč doli ob ogrski cesti. In z njim so umrle vse njegove lepe namere, umrli njegovi vzorni načrti . . .

Z žalostnim, potrjim srcem smo stali ob njegovi krsti kot prijatelji in tovariši, morda še s težjim kot znanstveniki. Kaj je bil nam, to vem, to čutimo sedaj, ko ga ni več v naši družbi, vedno prijaznega in postrežljivega, vedno vesolega, vedno zbijajočega šale in dovčipe; kaj je z njim izgubilo znanstvo, tega se osvestimo, ko išče omenjeno njegovo delo.

Bodi ti lahka zemlje odeja in mirno počivaj v tihem, mirzem, ozkem grobu, dragi prijatelj; v naših srcih pa ti bodi ohranjen trajen spomin!

Vladimir Levca.

Doneski k češki in slovenski književni vzajemnosti. Nikjer se ne zrača tako jasno značaj posameznega človeka kakor v listih, kateri niso bili namenjeni javnosti, ampak le dobremu prijatelju ali znanco. Taka pisma so za spoznanje tega ali onega človeka posebno tedaj važna, če je dotičnik nosil v glavi večje ideje nego vsakdanji ljudje. Nihče ne more podati vne podobne tega ali onega človeka, nihče ne more napisati popolnega, vsestransko natančnega životopisa n. pr. kakega pisatelja, učenjaka itd. samo na podlagi njegovih tiskanih del — poznati mora njegovo domače življenje, zasebno mišljenje, ki se v spisih, namenjenih javnosti, često kaže drugače, nego je v resnici. —

Dopisi slavni mož iz starejših dob pa so tudi drugače pomenljivi: časnikarstvo še ni bilo tako razvito kakor dandanes, in potreba pismenega občevanja učenjakov z učenjaki je bila zelo velika, ker le tem potem je bilo mogoče zvedeti najhitreje o literarnih novostih in vobče o duševnem življenju tujega naroda.

Samo en primer! Oglejmo si samo pisma Kopitarjeva in Miklošičeva. Kopitarjeva pisma so cele razprave, ki obsegajo pogosto več pol, Miklošičeva pa so le kratka prijateljska poročila ter obsegajo večinoma le par vrstice.

Za spisovatelja slovstvene zgodovine so taka pisma prave listine, najzanesljivejši viri. Razne literature imajo še cele vrste zbirk, ki obsegajo zasebno korezpondencijo važnih pisateljev. Med vseh slovanskih je gotovo najvažnejši zbornik, katerega je začela izdajati ruska akademija znanosti l. 1888. pod naslovom: »Istočniki dija istorii slavjanskoj filologii«.

Za Rusi ne sastajajo v tem oziru Čehi, in tudi Slovenska Matica pripravlja podobno zbirko, ki bo obsegala zanimive viro za slovensko literaturo. V prvem zvezku izidejo zlasti medsebejni dopisi slovenskih in čeških literatov kot »Doneski k zgodovini literarne zveze med Čehi in Slovenci«. Največ za nas važnega blaga, ki išče v prvem zvezku Matičinega zbornika, hrani muzej kraljestva češkega. Tu je večina Kopitarjevih pisem do Dobrovskega, katere je izdal V. Jagić v prvem zvezku »Istočnikov«, in takisto 134 listov Kopitarjevih do Hanke, ki so natisnjeni v 2. zv. »Istočnikov« (l. 1897.), in vrhu tega še 26 drugih (od 20. jul. dalje), o katerih je Jagić podal v imenovani zbirki samo vsebino. Teh 26 listov sem prepisal meseca decembra l. 1896. in pridajal v celoti zborniku Slov. Mat., dočim sem drugih, že v I. in II. zv. Istočnikov natisnjenih, priobčil samo regeste.

Peleg Kopitarjevih listov do Dobrovskega, Hanke so ohranjeni najbrže še drugi, katere je pisal Kopitar Feslu, v neurejeni Feslovi zapeščini. Toda teh doslej ni dobil še nihče v roko.

Največje važnosti za našo literaturo bi bili gotovo listi, ki jih je pisal Prešeren Čelakovskemu. Na te me je opozoril takoj, ko sem prišel v Prago, g. predsednik Slovenske Maticice, prof. Fr. Levec. Pa v muzeju jih sedaj ni; da pa so tam nekdanj bili, je priča rajni ruski profesor Kotljarevskij, ki jih je najbrže odnesel, vsaj kakor se je meni zatrjevalo, v Rusijo.

Letos se mudil v Pragi magister varšavske univerze Vladimir A. Francev; temu se je posrečilo, dobiti pri prof. Čelakovskem več zanimivih stvari iz zapuščine Lad. Čelakovskega; med temi slovensko pisan list Prešernov do Čelakovskega z dne 13. sušca 1833 (priobčil v lanjskem Lj. Zvonu) in pismo Vrazovo do Čelakovskega, ki je bilo že prej natisnjeno v Djelih V, 204, toda samo kot koncept -- po originalu pa v Viencu l. 1898., št. 22., str. 334., 335. -- Po Prešernovih listih je povprašal prof. Čelakovskega že pred leti gospod Jan Lego, pa Čelakovský takrat ni mogel ustreči njegovi želji. --

Za zbornik Slov. Mat. sem prepisal v muzeju kralj. češkega tudi list Metelkov do Dobrovskega z dne 29. avgusta l. 1826., kateri je bil med tem natisnjen v vvodu k 2. zvezku »Istočnikov« na str. XX. -XXIII. -- Drugih listov Metelkovih nisem mogel najti; če se hranijo listi do Šafařika, izidejo gotovo v zbirki korespondence Šafařikove, katero pripravlja Konst. Jireček. Pač pa sem videl Metelkov rokopis krajevnih imen slovenskih (9 pol fol.) iz l. 1836. (o tem obširneje v Matičini knjigi).

Podoben rokopis krajevnih imen je poslal Šafařiku tudi Stanko Vraz z obširnimi pismom z dne 24. majnika 1838. Vrazov spis obsega 6 pol z razpravo: »Geo- ethno- und topographische Uebersicht der Slaven in Steiermark«, ki se natisne s pismom vred v zborniku. Vrazova zbirka krajevnih imen je veliko važnejša nego Metelkova, ker so navedena tudi imena potokov, rek, gora, v Metelkovem pa samo mesta, trgi, vasi.

Zanimivi so listi, katere je pisal Čop Šafařiku. Privezani so Čopovemu rokopisu o zgodovini slovenske literature. So pa to sledeči: z dne 9. majnika 1831, k temu je priložen tudi kratek list Kopitarjev do Šafařika; z dne 24. junija 1831; z dne 27. junija 1831, k temu je pridejan list Kopitarjev z dne 9. julija 1831 -- s tem listom z dne 27. julija 1831 je odposlal Čop svoj rokopis Kopitarju za Šafařika; z dne 10. julija 1831, zopet z listom Kopitarjevim z dne 12. julija 1831 -- kos tega Kopitarjevega lista se hrani v Šafařikovem prepisu v ljubljanskem muzeju; Šafařik ga je namreč prepisal za Čopa, ki je bil radoveden, kaj misli Kopitar o Cojzu; natisnjen je bil v Ljublj. Zvonu 1889, str. 763. -- z dne 7. novembra 1831, z dne 13. januarja 1832, z dne 15. oktobra 1832, z dne 21. decembra 1832.

Iz Jirečekove razprave »Šafařik mezi Jihoslovany« (Osvěta 1895, str. 793 pod črto) sem zvedel še o nekem pismu Čopovem z dne 6. januarja 1834; trudil sem se, da ga dobim v roke, pa zastonj; bolj srečen je bil med tem dr. M. Murko, ki je list priobčil v lanjskem »Ljublj. Zvonu«.

A najvažnejši rokopis, ki se hrani v češkem muzeju, je za nas gotovo Čopova zgodovina slovenske literature, ki je izšla pod Šafařikovim imenom po njegovi smrti bistveno neizpremenjena, kakor jo je napisal Čop. Rokopis je zanimiv toliko bolj, ker hrani mnogo opazk, Čopovih pa tudi Kopitarjevih, namenjenih samo Šafařiku. Kopitar je dobil namreč rokopis od Čopa, ga prebral, obogatil z mnogimi krepkimi in dragocenimi opazkami ter poslal Šafařiku. Rokopisu, ki je pravzaprav veliko pismo, obsegajoče 26 pol fol. (104 str.), je napisal

Šafařík naslov: »Literatur der Winden von Prof. u. Bibl. Math. Zhóp in Laibach 1831. Jan. — Juny, versendet den 27. Juny, erhalten 28. July 1831. P. J. Schaffarik«. Čop sam pa je naslovil svoj spis na začetku prve pole »H. Dr. Schaffarik (P. J.) zum windischen Abschnitt seiner Geschichte der slaw. Sprach- u. Lit.« Pregledal sem ves rokopis in sestavil natančno vse, kar je zapisal Čop in je izpuščeno v posmrtni Šafaříkovi izdaji — z opazkami Kopitarjevimi vred. Čop govori obširneje o slovenskih narečjih pod naslovom: »Varieteten der krainisch-windischen Mundart«. — Priložen je tudi list Dolinarjev (pri njegovem životopisu kot dokaz Čopove sodbe o njem) in list Staničev do Čopa (z dne 29. marcija 1831), v katerem odgovarja Stanič Čopu na vprašanje, ali so se tiskale v Gorici poleg Staničevih tudi druge slovenske knjige. —

Pridno sta si dopisovala tudi Oroslav Caf in Večeslav Hanka. Listi Cafovi, katere sem prepisal, so: z dne 19. oktobra 1846, 7. novembra 1846, 16. novembra 1846, 22. januarja 1847, 13. januarja 1848, 26. febr. 1850, 16. marcija 1850, 25. julija 1852, 5. febr. 1853, 9. avg. 1853, 16. maja 1857, 4. julija 1857, 22. junija 1858, 21. julija 1858, 23. avg. 1858, 16. okt. 1858, 28. dec. 1858, 8. junija 1859, 22. maja 1860. — Od začetka je pisal Caf slovensko, potem pa v nekakem vse-slovanskem jeziku, ki se je menjal z vsakim listom; naposled je pisal nemški. Caf je bil glavna podpora Hanki v boju z Miklošičem; Hankove polemike so v resnici le Cafove. — Pisal je Caf tudi bibl. Vrt'atku, en list vsaj se hrani v muzeju z dne 29. nov. 1865 in en list, katerega je napisal Jernej Francelj dne 25. septembra 1859. — Drugih listov nisem našel, tudi ne onih, katere omenja dr. M. Murko v lanjskem »Zvonu« (Kopitar Šafaříku dne 18. aprila 1836, D. Trstenjak istemu dne 22. septembra 1858, Dainko dne 21. junija 1827). —

Šafařík je liste redno prilagal spisom onega pisatelja, od katerega je list dobil. Večina knjig v njegovi knjižnici (sedaj v Češkem muzeju) je imela take liste, kar je tudi zabeleženo na dotičnih kataloških listkih. Poslednji čas so pobrali iz vsch knjig dotične dopise in jih spravili v posebnem rokopisnem oddelku. Omenjeni Trstenjakov list je bil najbrže priložen h knjižici Fest-Programm des k. k. Gymn. zu Marburg (Šaf. knjižnica, sign. 75. B. 70), kjer je bila natisnjena Trstenjakova razprava.

Ivan Kunšič.

Vabilo k družbi sv. Mohorja. Zopet se obračamo po stari navadi do dragih Slovencev in Slovenk, do vseh svojih rojakov širom sveta ter jih vabimo, naj se zopet pridružijo naši družbi! Do prelepega števila udov se je družba povzpela lani. Tudi letos naj bi ostalo tako, zakaj geslo naše za Mohorjevo družbo mora biti: »Ne nazaj, marveč vedno naprej in navzgor!«

Gg. poverjenike nujno in iskreno prosimo, naj tudi letos trudoljubno zbirajo po posameznih krajih krdela Mohorjanov ter jih vneto vabijo v kolo naše družbe. Ta trud naj pa podpirajo vsi rojaki. Ne le da naj ostanejo družbi zvesti vsi njeni dosedanja udje, marveč vsaki Mohorjan naj postane nekak apostol naše družbe s tem, da jo priporoča znancem svojim, vabi k nji prijatelje in nam tako pomaga približevati se smotru: da je ne bo več slovenske hiše in rodbine, kjer ne bi čitali Mohorjevih knjig!

Za mali donesek 1 gld. ponuja družba svojim udom šestero lepih knjig, po katerih si bistre um, blažijo srce, iz katerih zajemajo toliko zlatih nauk, premnogo prijetne zabave. Zato, rojaki, na delo, da se nas zbere zopet